

יום א' ט"ז ניסן תשע"ה

הַלְבוֹת נְטִילַת יָדִים שְׁחֵרִית סִימָן ד'

ט באר הגולה

ב (ח) *יִדְבָּק (ט) לְעוֹת עָלֶיהֶן מִים (י) (י) (י) שְׁלֹשׁ פְּעָמִים, לְהַעֲבִיר דָּחַן רָעָה שְׁשׁוֹרָה עָלֶיהֶן: ג [*] "לֹא יָגַע בְּיָדוֹ (יא) לָקֵם נְטִילָה לְפָנָה וְלֹא לְחִטָּם וְלֹא לְאֲזָנִים (יב) וְלֹא לְעֵינָיו: ד (יג) 'אֶפְלוּ מִי שֶׁנָּטַל יָדָיו לֹא יִשְׁמָשׁוּ בְּכִי הַטְּבַעַת תְּמִיד, מִפְּנֵי שֶׁמִּבְּיָאָתוֹ לְיָדֵי תַּחְתּוֹנוּת. וְלֹא יָגַע בְּמָקוֹם הַקָּדוֹה, שֶׁמִּשְׁמָשׁוּ הַיָּד מְזִיק לְהַבְרָה: ה *לֹא יָגַע בְּגָגִית שָׂכָר, שֶׁמִּשְׁמָשׁוּ הַיָּד (יד) מִפְּסִיד הַשָּׂכָר: ו (טז) *אֵין צָרִיךְ רְבִיעִית לְנְטִילַת יָדִים לְתַפְלָה: ז *טוֹב לְהַקְפִּיד בְּנְטִילַת יָדִים שְׁתָּרִית כָּל הַדְּבָרִים הַמְּעַבְּרִים בְּנְטִילַת יָדִים לְסַעֲוָה. הִגָּה מִיָּהוּ (טז) אֵינוֹ מַעֲבֵב (יז) לֹא כְּלִי וְלֹא (י) (י) כֵּן וְכָרָא *וְשָׂאֵר הַדְּבָרִים הַפּוֹסְלִים בְּנְטִילַת הַסַּעֲוָה (מִדְּרָכֵי רִישׁ פֶּרֶק אֵלּוּ דְּבָרִים, תַּשְׁבֵּחַ רַשְׁבֵּי־אִיטִין קָא): ח כְּנְטִילַת

פאר הייט

[illegible]

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

זרים. וצין לקחון בסעף ז' ובמשנה ברוךה סעף-קטן טז:
ב (ח) ויקדוק. כי חזין מהטעמים הנזכרים בסעף-קטן א שצריך
לשל תרין להפלה, צריך לשל גם משום רוח רעה השורה על הזרים;
אף (יא) היבא דהנטילה הוא משום רוח רעה לכד לא היו מתקנים
על זה ברכה. לכן אנו צריכים גם לשעמים הצי"ל: **(ט) לערות**
עליהן. וישלם לכתחלה עד פרק הזרע. ואם אין לו מים, (יב) די
עד קשרי אצבעותיו. וצריך (יג) לפשט הכפות כמי שרופה לקבל
דבר, ויגביהם כנגד הראש. גם (יד) טוב להדית פיו⁽²⁴⁾, (טו) ובתענית
צבור לא דית⁽²⁵⁾: **(יז) שלש פעמים.** ואפלו שופך הרבה כפסם אחד
אינו מועיל, כי אין הרוח הולף אלא בשלש פעמים, דהינו פעם
אחת על יד ימין ואחרכך על יד שמאל, עד שלש פעמים
(טז) בסרוגין. ובספר מצשה רב כתב: ארבע פעמים, שלש פעמים
להעביר רוח רעה וסרביעית להעביר הפים שנטמאו⁽²⁶⁾. צריך להזהיר
לנשים שיזהרו בנטילת ידים שלש פעמים בסרוגין כמו האנשים,
וגם כי הם מתקנות המאכלים, שלא יטמאום בידיהם. (יז) גם יש
להזהר שהקטנים ישלו דיהם בשחרית, כי נוגעים במאכל⁽²⁷⁾. ובנגיעת
צנאים במאכלים בלא נטילת ידים אין לחש, דלא מקבלי טמאה:
ג (יא) קדם נטילה. מפני שהרוח רעה השורה על הזרים יוכל
להזיק לאלו האיברים⁽²⁸⁾: **(יב) ולא לעיניהם.** ויש להזהר (יג) אפלו על-
גבי עיניו מבחוץ אם אפשר לו: **ד (יג) אפלו וכו'.** וקדם נטילה
(יט) יש אוסרין מלגע כפי השפעת אפלו במקרה. וכן לאמה במקום
הנקב אפלו אם הוא נשוי. וכן כהאי גונא במקום נקב הקנה. כי אז
יוכל הרוח רעה להזיק לכל נקב שבגוף: **ה (יד) מקסיד השקר.**
ואם נגע במאכל קדם שנטל ידיו, (כ) אין לאסור המאכל על-ידי זה,
אבל לכתחלה מאד יש להזהר שלא לגע אז בשום מאכל. (כא) ואם

נצח באכל, וידחנו שלש פעמים^(א). וכן (כ) אין לשחות עשר טפא"ק
הברכה ומברך על נטילת ידים, אבל לכתחלה טוב להקפיד שיהיה
שיקיה לו רביעית, וכמו שכתבו (ג) האחרונים: ז (טו) אינו מל
ידים, או אפילו לכתחלה היבא ראי אפשר בענן אחר, אבל (סא) ה
(ט) אף להעביר רוח רעה. ולכן אם אין לו כלי שלם, מתר לשל

שער הציור

[illegible]

תרגום: 1 משאבת מים.

18 פאר העולם

הלכות נשילת ידים שחרית סימן ד

יָדִים שְׁחֵרִית אֵין נוֹטְלִין עַל־גַּפִּי (ט) [ח] (יח) קָרָע, אֶלֶא לְתוֹךְ (יט) כְּלִי: ט לָמִים שֶׁל נְטִילַת יָדִים שְׁחֵרִית אֲסוּר לְהֵנוּחַ (כ) מָקָם, וְלֹא יִשְׁפְּכֶם בְּפִית וְלֹא בְּמָקוֹם שְׁעוֹבָרִים שָׁם (כא) בְּגִי־אָדָם: י בְּנוֹטֵל כְּלִי שֶׁל מַיִם בְּיָד זָמִינוּ (כב) וְנוֹחֲנוּ לֵיד שְׂמָאֵלוֹ, כְּדִי שְׁחֵרִיק מַיִם עַל זָמִינוּ תַּחֲלָה: יא (כג) יֵלֵא יִטַּל (כד) מִמֵּי שֶׁלֹּא (ט) נִטַּל יָדוֹ שְׁחֵרִית: יב אִם שִׁשְׁשָׁךְ יָדוֹ לְתוֹךְ כְּלִי שֶׁל מַיִם, עֲלָתָה לוֹ נְטִילָה (כה) לְקִרְיַאת שְׁמַע (י) וְלַתְּפִלָּה (כו) "אֲבָל לֹא לְרוּחַ (יג) רָעָה שְׁעָלִיתָ. פֶּאֶם שִׁשְׁשָׁךְ יָדוֹ בְּג' מַחֲלָפִים, (יז) מְחַלְפִּים, יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק אִם עֲלָתָה לוֹ לְהַעֲבִיר רוּחַ רָעָה שְׁעָלִיתָ: יג *אִם הָיָה (יח) [יז] גְּעוֹר (כו) *כָּל הַלֵּילָה, יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק אִם צָרִיךְ לִטֹּל יָדוֹ שְׁחֵרִית (כה) לְהִתְפַּלֵּל וְלַהַעֲבִיר רוּחַ רָעָה מִיָּדָיו: הָהָה (כט) *וְיִטַּלֵּם (יד) (ל) בְּלֹא בִרְכָה וְהוֹאִי־שׁ בְּלֵל ד' וְרִשְׁבִּיא ב' קָצָה: יד *הַשְּׂפִים

פאר הייט

היבא דאפשר טוב להקפיד, מ"א: (ח) קרקע. לפי שזמן קצת שורה גלילה. אפי' ע"ג קיסמין אסור, אלא דוקא בקלי: (ט) גטל. דחכים ונהגו שהיה על הקטא. וקבט הש"ו: וניל דהיה בגטילה דאכילה, וכישי הוא, ע"ש. וס"ה ובעל יד אהרן וע"ה דבגטילה לאכילה אין להקפיד בזה כלל, ע"ש. וכל זה שלא יושפע לו על דבר, אלא להביא לו מים סגר אפילו בגטילה דשחרית, מ"א: (י) להשתל. וברך בש"ש סוף פ"ב, ופנ' מ"ש ע"ה. (א) דעה. לדורש דעה: ע"ה ערוי ג"פ דוקא, ושכ"ש בקלי אפלו ק' ע"ה ע"ש: לא חשיב אלא א', שסגר נטמא הקטא. מ"ה נסתפק אח"כ במימות מחלפים, דאפשר דלאו דוקא ערוי כפי להקפיד דוח דעה נאפי' ודחיה פ"ה, או דביעין דוקא ערוי מקלי: (כ) מחלפים. וד"ה בקשר, הקטא קטא אדרה להו וקני אחריה גינה. וניל דהיה בקטנה, שכלת כ"ג קטמא נפי' מ"ה. ע"ה וברך, ודח"ה אכ"ה דחיה ודחיה: (ג) געור. כלה. כ"ה הארץ להוכיח ויטל ויטל ויטל, ודח"ה סותר דאמרי, ע"ש וני' ד' אהרן:

משנה ברורה

בהחלכות נטילה ידים. אבל אם שכשך ידיו במים לא מהני לרית רעה
 ויבדלקמן: **ח (יח) תרבע.** ואפלו (כ) על גבי קיסקים אסור³²⁵, מפני
 שרית רעה שורה עליהם³²⁶: **(יט) פלי.** וטוב (כח) שניית שני בלים
 מראשיתו. אחד מלא ואחר ריקן³²⁷: **ט (כ) מהם.** על בן (כט) לא
 יתנם לפני בהמתו³²⁸: **(כא) בני אדם.** כי יוכלו להנזק על ידי הרים
 רעה³²⁹. וישפכם (ל) במקום מדרון או בצפר תחתו³³⁰: **י (כב) ונתנו.**
 כדי שיתגבר ימין שהוא חסר על שמאל שהוא דין. וגם (לז) כאשר
 אזלינו בטר ימין דעלקא: **יא (כג) לא יטל.** רוצה לומר
 (ג) לשפך לו על ידיו³³¹, אבל להביא לו מים מתר: **(כד) ממי שלא**
יבדו. ובנטילה לאכילה (ג) נשאי לטל ממי שלא נטל ידיו³³²:
יב (כה) לקריאת שמע ולתפלה. ויוכל לברך (לז) על נטילת
 ידים, דאמרין בפירד ׳נרחצו ממו׳ ולא בתוכו, הא בעלקא אפלו
 בתוכו: אבל (לז) להעביר הרות רעה בעי ערוי ג׳ פעמים דוקא,
 ושכשוש בכלי אפלו מאה פעמים לא חשיב אלא אחד, שמע נטמא
 המים והרין כמו שופכין. ומשום הכי נסתפק אחר כך במימות

הוא סמי, או דבשנין צרירי מפלי על ידיו. וכתב הפרי מגדים, דלפי זה מות מחלפים, אפלו הכי לא מתיי רח להפלה ויכול לברך על נטילתו (סו). והארצות החיים ולבושי שרד פסקו בדבנור וכן בשלג ובמימקנה בארצות החיים: (כו) אבל לא יכיר, על-כן יראה לטל פעם שנית לכלי עלמא צריך לטל ידיו בבקר בדין: והוא שיטשן שנת קבע על כל אם ישן שנת צראי, להרא"ש (לו) דינו כזה כאלו לא ישן כלל: ילית ימים שחרית קהרשביא לעיל במשנה ברורה סעיף קטן א, ואם ה, או שמא עקר הטעם קהרא"ש שם, ובגמור ולא נגע במקום מטונף גורם הריח רעה, ואם כן אפלו ישן ביום שורה רוח רעה וצריך לטל ידיו יתה הדין בהפוף: (כט) ויטלם, רוצה לומר (לח) שלש פעמים מהחזונים שחולקין על הכרעת הרמ"א כזה וסוברים דצריך לברך, קדם החפלה, (מא) הסכמת אחרונים רבוה צריך לטל ידיו ולברך, וכן עשה צדיקו אז יטיל מים וישפשף, שאז לכלי עלמא יתחייב לברך.

שיער הצידן

(כז) מִגֵּן אֲבִרְקָהּ: (כח) אֲרֻצֹּת הַחַיִּים בְּשֵׁם הַזֶּה: (כט) דָּרָךְ הַחַיִּים: (ל) פְּרִימָגְדִים: (לא) אֲרֻצֹּת הַחַיִּים: (לב) אֲחֻרָיוֹם: (לג) פְּרִימָגְדִים וְשֵׁא: (לד) פֶּרֶז מִגְדִים בְּמִשְׁבֹּצֹת נֶהָ, וְכֵן מִשְׁמַע בְּכִיתִיוֹסֶף: (לה) בִּיתִיוֹסֶף: (לו) בִּיתִיוֹסֶף פְּרִימָגְדִים: (לז) אֲחֻרָיוֹם: (לח) בִּיתִיוֹסֶף וְשֵׁא: (לט) אֲחֻרָיוֹם: (מ) וְכֵן כֶּתֶב כֶּסֶף מִשְׁמַע רַב: (מא) עֵץ בִּשְׁמֵרִיתִשְׁכָּה וּבִאֲרֻצֹּת הַחַיִּים: (מב) אֵלֶיהָ רַבָּה וְדֶרֶךְ הַחַיִּים וְחֻדְשִׁי יָרֵעַ עֲמִיבָא אֵינֶר אֲרֻצֹּת הַחַיִּים וְחֻדְשִׁי יָרֵעַ עֲמִיבָא אֵינֶר אֲרֻצֹּת הַחַיִּים: (מג) אֲרֻצֹּת הַחַיִּים:

שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה

החלוקה אצלנו היתה כזו: הדת פיו; וצ"ש בדיקה" שכן משפט משה"י ושהבא
במבנה"ג. אך במדינתנו לא קפדו אצלו כלל ואצלו להדקת פיו וצ"ש לנטיית נשים:
(ס) קרעו. עשה"ש. וזהם בברכייטוף שפנתה התורים אל דבר ה' שלא לקרות
חוסרם וגד הסים [אצל] שפנתה וכן הנה נחנה האזון מלפני הדור המוריד
אזן אמתלפנא יזל: [על] בעור. בברכייטוף שפנתה מלפני בן, שפנתה
מלפני ארן יר שפנתה. וכן אצל: נעל יר קדם עשה"ש. וצ"ש מפור בברכייטוף בשם
הארי וברמ"ס. אך משוירי בדיקה הביא בשם ספר תרומה תולש"ה כתי"י וצ"ש לו לטל
שניה, הליה שפנתה בנטי"י קרעו שפנתה בקרעו ימים תגד לעצמן העוורים בלי
לנהו כמי"ש קרעו"ש שפנתה מלא קרעו. וצ"ש לקרע"ן וצ"ש תגד לעצמן העוורים בלי
שפנתה. ובמבני"ש של ש"ס. שפנתה וברכייטוף. וצ"ש מפור בברכייטוף יע"ש:

ההשעם הוא מפני שמייד נטמאו הפנים, וזה לא שיהי' במקרה, ואם תחב ידיו לתוך
 דובעור לא תישמין שנגע במקום מטנף, וגם לא נעשה בדיקת חרשה: (7) **בלי**

באור הלכה

והאחרונים אינם מוכרים בהשאלות: * אם תהי נעור וכו'.
במשנה ברוכה סעיף קטן כח. וכן אם לשן בלולה בקמרינים, שבדאי לא נגע
במקום מטען. אין צריך להראש לשל ידיו בבקה, רק משום רוח דעה וכלי
ברכה (פמ"א ואה"ח): * כל הילולה. עין משנה ברוכה סעיף קטן כו. ואם היה
ישן בתחלת הילולה וקם ונטל ידיו כדי להעביר הרוח דעה, נראה לי
להקריב"א אף עור הפנים בבקה לשל ידיו תפלה ובברכה, ולא שיש לו מטר
בקה נצטפה בידיו תפלה לשקם בתחלת הילולה¹³⁹, דכתיב תורשים לקריים וגו';
וכן כדי לקחת דעת הברכה אף צריך שוב לבקר בבקה, גם כזה צד: עין
צרכיו כרם הפסלה ויחסיב לשל ולברך לכלי של קלמ: * ויטלם בלא ברכה. עין
במשנה ברוכה סעיף קטן ל בשם הפוסק אחרונים, ושעםם הוא משום
להראש שעםם שצריך לברך שסרת משום שנינו אינם נקיות; ואף שלאכלת
מנחה קמא לו ביסין ו סעיף א דאין צריך לברך אף שישטל ידיו משום שאינם
נקיות, מפל קיום בשפירות תקנו חכמים שחבב לשל ידיו וצריך לברך, אם יפן אם
שעה צרכיו וא נגע במקום מטען צריך לברך להראש, וגם להקריב"א שכתב
שעםם בתחלת משום ותצטפה בידיו תפלה, צריך לברך אף בגעור;
היה, ולא מלכו. ועוד, דעל חרש העולם צריך לברך אף שלא נהנה, כמו שכתב

מחלפים. ואפשר דלאו דוקא צריכי בעינן להעביר רוח רעה ואפלו ר' אב תתב ידו בנזר שלש פעמים או בשלש המנחם על הארץ בשלשה רמים. אבל ספק אם מהני להעביר רוח רעה. דאולי בעינן לזה צריכי מפ' מהני אף להעביר רוח רעה. ואפלו אין בהם ארבעים סאה. ועין שם מן קלי אפלו אחר התפלה: **יב (כו) כל חלילה.** ואם ישן במקצת משנתו³⁷, ומשום דהם דמים עסקניות הן ובודאי נגע במקום מטנף. **(כח) להתפלל ולהעביר.** דהניגו (ל) לתפלה יש ספק אם הטעם של כן אף-על-גב הדשמת לא נעשה בריה חדשה, לא פלוני רבנן וצריך נג אין צריך נטילה. ולהעביר הרוח רעה יש גס-כ'ן ספק. אם בעלמא הש' ידיו. ונעור בלילה אין צריך לטל ידיו. או חלילה גורם הרוח רעה. ו' מחמת ספק³⁸, וכן בשני הסעיפים שאחר זה: **(ל) בלא ברכה.** יש (ל) (מ) ויש שמסכימים עמו. וכל זה בלא עשה צרכיו, אבל אם עשה צרכ' נכזר לעשות לכתחלה במי שנעזר כל חלילה, כגון בליל שבתעות. (מ)

הלכות נטילת ידים שחרית סימן ד

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק יח]

ואפילו על גבי קיסמים אסורים⁽²⁸⁾, מפני שרוח רעה שורה עליהם⁽²⁹⁾. אמנם לענין נטילת ידים למים אחרונים, כתב השו"ע לקמן (סי' קפ"א ס"ב) שאין נטילים על גבי קרקע אלא לתוך כלי, מפני רוח רעה ששורה עליהם, אבל אם אין לו כלי יכול לטול את ידיו אף על גבי עצים דקים וכיוצא בהם, וביאר המשנ"ב שם (סי' ק"ו) דהיינו כגון על אבנים דקות וקצצים, שבהם נבלעים המים ואינם מתקבצים למקום אחד.

(29) ומי נטילת ידים שנשפכו על הקרקע ונבלעו בה, כתב בשו"ע שלמות חיים (סי' כד) שאפילו אם לא נשאר מהם על פני הקרקע כשיעור טופח על מנת להטפוח, מ"מ יש בהם רוח רעה ויכולים להזיק, מאידך, הא"א (בוטשאטש, סי' ט) כתב שאם נבלעו בקרקע לא נשארת הרוח רעה במקום, וכמו שלא היתה כלל. וכדי לבטלם, כתב הבן איש חי (שנה א' פ' תולדות אות ח) שצריך לשפוך עליהם הרבה מים טהורים.

וכשנשפכו מי נטילת ידים על רצפה, דעת הגרש"ז איערבך (אשי ישראל פ"ב הע' עה) שדי בכך שמנבבה, ואין צריך לשפוך עליהם מים על מנת לבטלם.

ולקרוא ולברך כנגד מי נטילת ידים של שחרית, כתב השערי תשובה (סי' ח) בשם הברכי יוסף (סי' ד) שמנהג החרדים לדבר ה' שלא ללמוד כנגדם, וכאשר נוטל ידיו ברביעית מים בבת אחת, כתב בשו"ע אור לציון (ח"ב פ"א תשובה ו) שאין צריך להקפיד על הנהגה זו. והחזו"א (ד"מ והנהגות פ"א אות ו) לא היה נמנע מלדבר דברי תורה כנגד מי נטילת ידים.

וכששופך לחוכם מים טהורים, כתב הכף החיים (סי' לג) בשם הרוח חיים (פאלאג'י סי' עז) שמועיל לבטל מי נטילת הידים ודאי מותר לקרוא כנגדם, ובשם שמועיל לבטל מי רגלים. וכן כתב הא"א (בוטשאטש סי' ט), ובשיעור המים שצריך ליתן, ראה לעיל (סי' ג) ובמה שכתבנו שם.

[משנ"ב ס"ק יט]

וטוב שיעים שני כלים מראשונים, אחד קלא ואחד ביקן⁽³⁰⁾.

(30) וליטול ידיו על כיור שיש בו כלי אוכל, דעת הגרש"ז איערבך (אשי ישראל פ"ב הע' עב) שמותר לכתחילה, כיון שלאחר מכן שוטפים כלים אלו, וכשמדיחם, דעת הגר"ח קניבסקי (שם) שדי בפעם אחת ואין צריך שלש פעמים.

[משנ"ב ס"ק כ]

עלין לא יתנם לפני בהמתו⁽³¹⁾.

(31) ובטעם הדבר כתב הדרך החיים (סי' א ס"ק ה), שאין זה משום איסור הנאה, אלא מחמת חשש סכנה של רוח רעה. וכן כתב הביה"ל לקמן (סי' שלח ס"ח ד"ה אסור), והוסיף שנטעם זה אין מים אלו חשובים כמוקצה בשבת, ומותר לטלטלם.

ולדריח את בית הכסא במי נטילת ידים, כתב בשו"ע שלמות חיים (סי' כד) שמותר, וכן דעת הגר"ש אלישיב (שלמי יהודה פ"י הע' מא).

[משנ"ב ס"ק כא]

פי יוכלו להפזק עליהם קרוח רעה⁽³²⁾.

(32) ולגבי מים אחרונים שנטלם לתוך כלי, האם יכול לשופכם על הקרקע במקום שעוברים בו בני אדם, צידד בביה"ל לקמן (סי' קפ"א ס"ב ד"ה אלא בבלי) שלכל הדעות אסור לעשות כן, וגם לשיטת החיטך שאין רוח רעה של מים אחרונים שורה כשנוטל לתוך כלי, מ"מ כששופכם על הקרקע שורה עליהם רוח רעה.

[משנ"ב שם]

וישפכם במקום מדרון או בצפר תחת⁽³³⁾.

(33) וכששופכם שם, כתב בשו"ע שלמות חיים (סי' כד) שאף אם עובר אדם במקום זה אין לרוח רעה רשות להזיקו, כיון שעשה כדיו. ולענין מים אחרונים, כתב לקמן (סי' קפ"א ס"ק ד) שיכול לשפכם אפילו תחת השלחן, ואף על גב שלפעמים מסלקים את השלחן, מ"מ יתגבר המים ביני וביני.

[משנ"ב ס"ק כג]

רוצה לומר לשפך לו על ידיו⁽³⁴⁾.

(34) ובטעם הדבר כתב המג"א (סי' ח) בשם הוזהר, שכן כתוב (במדבר יט ט) 'וזהו הטהור על הטמא'. ולפי זה כתב הלב חיים (פאלאג'י ח"א סי' סח, הובא בקף החיים ס"ק לח) שלא יטול ידיו מנכרי שהוא טמא לעולם אף שלא שייך בו רוח רעה [כמבואר לעיל ס"ק י]. מאידך, הא"א (בוטשאטש, סי' א) צידד שמכיון שבנכרי אין רוח רעה, הרי הוא נחשב כטהור לענין נטילת ידים שחרית.

[משנ"ב ס"ק כד]

ובנטילה לא צריך לטל קמי שלא נטל ידיו⁽³⁵⁾.

(35) ובטעם החילוק כתב הפמ"ג (משנ"ב ס"ק ז) שנטילת ידים לאבילה באה לחוספת קדושה, ועל כן יכול לטול ממי שלא נטל ידיו לאבילה, ואילו נטילת ידים שחרית באה להעביר רוח רעה, ולכן יש להקפיד לטול דוקא ממי שנטל.

וליטול ידיו לאבילה מידי נכרי או גדה, כתב השו"ע לקמן (סי' קנט סי"א) שמותר, וכתב המשנ"ב שם (סי' קט) שאף שנטילת ידים לאבילת תרומה אסור לטול על ידיהם, משום שהם מטמאים את המים במשא, מ"מ בנטילה לחולין לא גזרו, ויש אומרים שהוא משום שכיון כל המים טמאים, שהרי כולנו טמאי מתים. אמנם סיים בשם האחרונים, שלכתחילה טוב להזהר שלא לטול על ידיהם את ידיו, וראה מה שכתבנו שם.

[משנ"ב ס"ק כה]

דאולי בעינן לזה ערוי מקלי⁽³⁶⁾.

(36) כלומר שמא יש להקפיד על ערוי, אך להקפיד על כלי, כתב לעיל (סי' ח) שאין צורך במקום שאין לו, ומה שכתב כאן שאולי צריך ערוי מכלי, ביאר הגר"ח קניבסקי (דעת נוטה עמ' קמח) שלשון כלי הוא לאו דוקא.

[משנ"ב ס"ק כז]

והוא שישן שנת קבע על מטהו⁽³⁷⁾.

(37) ולענין הניעור משנתו אם צריך לברך ברכות התורה, כתב לקמן (סי' מז ס"ק כג) שאם התנמנם במיזבוב על אצילו ידיו אפילו בלילה נחשב לשינת עראי, וראה עוד במה שכתבנו שם.

ולגבי איסור שינה כשהוא לבוש בתפילין באופן שיושב ומניח ראשו בין ברכיו, כתב לקמן (סי' מז ס"ק ד) שיש אומרים שאין שיעור לשינת עראי, ויש אומרים ששיעורו הוא כדי הילוך מאה אמה שהוא חלק אחד מסי' חלקים בשעה. אכן לגבי שינה חוץ לסוכה כתב לקמן (סי' תרלט ס"ק יא) שפחות משיעור הילוך מאה אמה אינו נחשב אפילו לשינת עראי.

ולגבי המפסיק בשינת עראי באמצע סעודתו שכתב השו"ע לקמן (סי' קעח ס"ז) שאינו צריך לחזור ולברך ברכת המוציא, כתב המשנ"ב שם (סי' קמח) ששינת עראי היא כשנאנס בשינה ואפילו אם ישן בערך שעה, אבל אם ישן על מיטתו שינת קבע צריך לחזור ולברך.

המשך במילואים עמוד 2

הלכות נטילת ידים שחרית סימן ד

ביאורים ומוספים

הוא לסדר את ברכת על נטילת ידים עם שאר ברכות השחר, אפילו שלא בסמוך לנטילת הידים.

[משנ"ב ס"ק לו]

אי לילה גורם לרוח הטמא או שנה גורם⁽⁴³⁾. ודקא ה'שן שתי' נשמי⁽⁴⁴⁾.

(43) ולהקפיד לא ללכת ארבע אמות ולא ליגע בנקביו קודם שנטל ידיו אחר שינה ביום, כתב הא"א (בוטשאטש ס"א) שאין צריך. מאידך, דעת הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל תשובות בסוף הספר מהדור"ב אות ז) שטוב להיזהר מליגע בנקביו. וכן לגבי נגיעה באוכלים (דעת נוטה עמ' קעב) טוב להיזהר. אבל לגבי הליכת ארבע אמות הביא (שם עמ' קעח) בשם החזו"א שיכול ללכת קודם הנטילה.

(44) וכן לענין ברכות 'אלקי נשמה' והמעביר שינה, כתב לקמן (סי' מו ס"ק כד) שאם ישן בלילה שתן נשמן לכל הדעות צריך לברך אותן. ראה מה שכתבנו לעיל ס"ק כז.

[משנ"ב ס"ק לו]

דענין השנה פיוס תלוי לפי מה שהוא אדם וכפי הצורך לעבודתו יתברך⁽⁴⁵⁾.

(45) וכן כתב הערוך השלחן (סי' רלא ס"א) שמצאנו גדולי עולם שנהגו לישון ביום שעה או שתיים מפני שהוצרכו לכך לפי חלישותם. ולענין הזמן הנצרך לשינה, ראה מה שכתבנו לעיל סי' א ס"ק ט.

[משנ"ב ס"ק לח]

אין צריך רק לקנות מקום המלקלף בלבד וד⁽⁴⁶⁾.

(46) ואפילו לענין תפילה, כתב לקמן (סי' תריג ס"ק ו) שאם נגע בטיט או ברפש אינו צריך לרחוץ אלא את המקום המלוכלך.

[משנ"ב ס"ק ל]

ש'זז ל'כלי עלמא יתחייב ל'כרך, וי'כרך על נטילת ידים ו'אשר י'צור⁽⁴⁷⁾.

(40) וכן כתב עיניו זו להלן (סי' לג) לענין מי שנטל ידיו קודם עלות השחר. וכן לענין מי שנטל ידיו שלא בכונה, כתב בביה"ל לקמן (סי' קנט ס"ג ד"ה ולכתחלה), שאף על פי שלדעת רוב הראשונים יצא ידי חובה, מ"מ אם יודמנו לו מים, ראוי שיטול ידיו שנית, וטוב שיטמאם כדי שיתחייב בברכה לכל הדעות. ובטעם הדבר כתב בביה"ל לקמן (סי' כה ס"ה ד"ה וטוב), שכיון שמוכרח לעשות כן מפני הספק, אין זה בכלל ברכה שאינה צריכה.

אמנם, לענין ספק ברכת ציצית כתב לקמן (סי' ח ס"ק מב) שאין לאדם להכניס את עצמו לחיוב ברכה ודאי משום איסור ברכה שאינה צריכה לדעת הפוסקים.

[משנ"ב ס"ק לא]

ד'קצמוד השחר חוץ הרים רצה ל'שרות פ'עם ש'נית⁽⁴⁸⁾.

(41) והמשכים קודם עלות השחר לומר סליחות, כתב המטה אפרים (סי' תקפ"א ס"ב) שיטול ידיו שנית אחרי שיגמור לומר סליחות והאיר היום, ומשמע שאין צריך למהר ליטול ידיו אם האיר השחר באמצע אמירת הסליחות. וכן הורו הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה ראש השנה פ"א ס"ו) והגר"ח קניבסקי (אשי ישראל תשובות בסוף הספר אות ו). והוסיף הגרש"ז אויערבך שם, שאין צריך אז להקפיד שלא ללכת יותר מארבע אמות, וכן אין לדקדק שלא ליגע בנקביו ובמלבושים וכדו'. וראה מה שכתבנו לעיל ס"ק כט בדעת החזו"א.

[משנ"ב ס"ק לג]

מ'קל מקום לא י'כרך ע'תה, ד'איף י'אמר "ו'צננו על נטילת ידים", ה'לוא ב'כר י'צא י'די חובת הנטילה לתפלה לדעת הרא"ש⁽⁴²⁾.

(42) ולדעת הרשב"א, כתב בביה"ל לעיל (סי' ד"ה ואפלו) שרשאי

קדם צמוד השתר ונטל נדיו, יש להסתפק אם צריך לטל נדיו פעם אחת (לא) כשיאור היום (לב) להעביר (טו) רות רעה השוכה על הנדום. (הגה א"י שלם טו) (לג) בלא בקרה: טו (יז) [יז] לישן ביום, (לד) יש להסתפק אם צריך לערוך מים עליהן שלש פעמים. (וישלם בלא בקרה): טז * שדר היה נזק שאלא לישן (לה) שתין נשקין (פרוש, ששים נשימות), כדי שלא ישלם טעם מיתה: (הגה ובקמא פרק השן משמע (לו) דנקא ביום היה (יח) נזק (דברי עמו, ועין בב"י): יז "יש נוהגין לרחץ פיהם (שחרית, (לז) מפני הרירים שבתוך הפה: יח * אלו דברים (לה) צריכים נטילה (יט) ועין (לט) במים:

פאר הייט

(טו) ודע רעה. קאם לא נאט להתפלל כמיש סעיי' יג. ונדאי פון שקלאש נדיו פעם אחת שוב אי"צ לקדש נדיו שנית אפלו: לשן שנית, דפעם א' נעשה ברה תרשה ולא ב' פעמים, אלא הספק הוא משום דוח רעה, ולכן אפי' לשן שנית אי"צ בקרה, דלרדו אינו צריך בקרה, מ"א: (טז) בלא בקרה. דע, הא וקאשר יושלם בלא בקרה, הנו גי'פ כמו בתחלת גיטלה, ע"ת ד"אקרון: (י') לשן ביום. וקאש שחין נשמי, לכוש, סרה"י: (י"ט) נותה. גון. שחין המ"א ס"ק טו. ולשון יתה נותה' לא משמע פ', אלא דודו עצמו נותה נשמי. וסמכבר ד"אקרון ספה לא המכיא וכתב ד"אקרון רש"י: שם משמע דודו היה נזקר ביום, לשן אקרו לשם: שנתה דמר כדבר, (וצבנו) ונדבר כדברי דודי' כדור וכו': וכתב רש"י לשם: כך קבל מרבותיו שזו היתה שנת דוד, שחין נשמי' דר' גים ביום, עכ"ל: כרי לנדא' מדבר רש"י: שדוד נמי היה נזקר לשון ביום יחד משחין נשמי, עכ"ל ד"אקרון, ע"ש. ודע שניתה גודלה, דשחין נשמי (אלע"ש) הנה גים ביום הנה שני דבור רש"י: הנה גים ביום קאי לקמה על אפיו הנה גים בדמעלל סמומבדירא וכו', ודע' א' סמכ רש"י: הנה גים ביום, ודע'ש בקרה (דף ק"ע), ודע' סכנה"י סעיי' ט. (ועי' קס' אלהי דבה ס"ק יא ספלפול פאר כהן, ופסוקה דבת הזמר ע"ה הש"ס וסלפולב אלהי' המ"א על רמ"א, ע"ש: (ט"ז) במורה. ודע' גי'פ, סרה"י:

מפאנו בנסר אלפסי וזוטא פאר תישן שטובת ווייל: שתיין נעמי, נשעור נשימה הא אדא מחתרתין בשעה, עכיל. ולפי דברי תרמ"ז הא וישר נשעורו טובא, ושנינו רק חלק יית
המשקה, שהוא שיעור שלשה מינוטין ושלשים ולא ממשם הכי בנסה קום ולקמן סי' רלא בשור בקשיש קום. וכתב בבב"א שמהרח"ו הולכים מלפניו ונחשן פנים ר"ר לרזה, וביב
מהר"ם דרילדאנו: [טז] **במים**. באר בתב דוראק במים, ובנסר לחס"הודה דף ט ע"ב בתב דמהני אף בכל סורי דמנא, רק בישל לו מים מאומים ישל במים, ע"ש:

פאזר הלכה

וּבִכְרָךְ עַל גִּטִּילַת יָדִים (אֲשֶׁר יִצְרָח: 4) יָד (לֹא) קִשְׁיָאוֹר הַיּוֹם. כִּי נִשְׁאָר אֲמֵרִים (מִג) דְּבַעֲמֻד הַשְּׁחָר חֲזוֹר הָרֵחַ לְשִׁרֹת פַּעַם שְׁנִיתִי⁽¹⁾: (לִב) לְהַעֲבִיר וְכו'. הֵבֵא (מֵד) לֹא נָקַט לְהַתְחַלֵּל כִּמּו שֶׁנֶּחֱב סַעִיף יֵג, הִדְבֵּא מִשּׁוֹם הַתֵּלֶה אֵין צָרִיךְ בָּהּ עוֹד הַפַּעַם לִטֵּל יָדִים. וְאַפְלוּ אִם חֲזָר וַיִּשֶׁן פַּעַם שְׁנִיתִי קָרָם עֲמֻד הַשְּׁחָר, דְּבָהּ הִדְבֵּא צָרִיךְ מִשּׁוֹם רֵחַ רָחָה עוֹד הַפַּעַם לִטֵּל יָדִים, מִקָּל מְקוֹם אֵין יָכוֹל לִכְרֹךְ עַל גִּטִּילַת יָדִים וְאַפְלוּ אִם הִשְׁנָה הִתְהַה שְׁנַת קִבְעָה, דְּאֵנִי חוֹשְׁשִׁין לְקִשְׁיַט הַרְשָׁבִיא דְּסִבִּיָא לֵה דַּעֲסָה הַגִּטִּילָה מִשּׁוֹם דְּכִבְקָר נַעֲשֶׂה בְּרִיָּה חֲדָשָׁה, וּפַעַם אַחַת נַעֲשֶׂה הָאֵדָם בְּרִיָּה חֲדָשָׁה וְלֹא שְׁמִי פַעֲמִים, (מֵה) וּמִשּׁוֹם רֵיחַ רִעַת בִּכְרָד לֹא תִקְנֵן בְּרָכָה: (לֵג) בְּלֹא בְּרָכָה. הֵנָּה נִרְאָה דְּאַפְלוּ אִם בְּפַעַם הָרֵאשֹׁן קִשְׁנַטְל יִדְיו לֹא בִרְךְ

נטילת ידים", הולא כבר יצא ידי חובת הנטילה לתפילה לרצת הרא"ש⁴⁴, כמבאר בבית יוסף, ובהאי נקטא כתב לעיל בשערי תשובה סעיף קטן ה. ומכל מקום, העוכן (מ) שביא עצמו לידי חיוב ברכה, דהיינו שיעשה צרכיו קדם התפילה ויתחייב לברך על נטילת ידים, וכנ"ל בסעיף קטן ד בשם הסני' אדם: **טו (לד) יש להסתמך**, אי לילה גורם לרצת הטקאה או שנה גורם⁴⁵, ודוקא (מ) הישן שתינ נשמי⁴⁶, אבל פחות מזה אין רצת רעה שורה (מח) ובאפלו בעילה: **טז (לה) שתינ נשמי**, רוצה לומר (מח) רצופין, אלא היה מתנמנם כמה פעמים (נ) פחות משתינ נשמי עד חצות לילה, ובחצות ואילך היה מתגבר כארי: **(לו) דדוקא ביום**, השיגו עליו האחרונים, דלא נמצא שם בן בנקמא רק על האמוראים, אבל דור בעצמו גם בעילה היה נזהר, ונפקא מנה כל זה לדיון, (נח) שבעל-נפש יחמיר על-פל-פנים ביום, (נג) ואין שבת בכלל זה, רצון לקמן בסימן רלא סעיף א דאם אי אפשר לו ללמוד בלא שנת הצהרית מתר לישן מעט, אבל לא יאריך בה, רצון שם, ועין עוד שם זה לא תהיה כונתו להנאת עצמו רק לעבודתו ויתברך, רצון במחצית השקל שכתב דענין השנה ביום הלוי לפני מה שהוא אדם וכפי הצורך לעבודתו ויתברך⁴⁷: **יז (לי) מפני הרידים**, פי צריך להנפיר את השם הגדול בקדושה ובטהרה [בין]. ואם הוא איסטניס ואינו רוצה להכניס הפנים לפני מפני שאינם נפים וצחים, אין מעכב מלברך [לבשוש]: **יח (לח) צריכים נטילה**, להסיר רוח רעה השורה על-ידי זה, (נז) על-יין יזהר לטל טהר, והנטילה תהיה (נד) עד חפוק, ועל-פל-פנים (נה) עד סוף קשרי אצבעותיו, אבל (נו) אם ללכלך ידו בטיט ובקפש, דאין בו משום רוח רעה, אין צריך רק לקמן מקום המלכלך בלבד דרי⁴⁸, ולענין תפילה, וכאר לקמן בסימן צב, עין שם במבאר הלכה: **(לט) במים**, אף (מ) דלתפלה וכל-שכן לתורה די אחר כל אלו בנקיין בעלמא, וכדלקמן בסעיף כב דמירי בקם מן המטה,

(מג) ארצות־הנחיים: (מל) מִגְן־אַבְרָהָם וישׁא: (מו) עֵץ בַּבְּאֵר מִלְכָּה: (מז) אֶחָדֹנִים: (מח) פְּרִי־מִקְדָּשׁ: (מט) מִגְן־אַבְרָהָם: (נ) פֶּרֶךְ־מִקְדָּשׁ: (נא) מִגְן־אַבְרָהָם: (נב) פְּרִי־מִקְדָּשׁ: (נג) פְּרִי־מִקְדָּשׁ: (נד) דָּלָא אֶדְרִי מִשְׁנֵילֶת שְׁחֵרֵת בְּדִישְׁבָּר, וְעַן לְעִיל בְּמִשְׁנֵה בִּרְוּהָ סִיךְ ט: (נז) מִגְן־אַבְרָהָם: (נח) פְּרִי־מִקְדָּשׁ: (נט) פְּרִי־מִקְדָּשׁ, וְאִפְלוּ לְחֹדְרָה, עִישׁ: (נז) פְּרִי־מִקְדָּשׁ:

מילואים

הלכות הנתינת אדם בפקר סימן ב

המשך מעמוד 1

[משנ"ב ס"ק ז]

קשהו רוחץ וסוף, ימין תחלה¹⁶.

(16) ואיטר יד כשרוחץ את עצמו, כתב הגר"ח קניבסקי (קונטרס איש אטר אות ג) שלכאורה יקדים לרוחץ את צד ימין של כל אדם.

[משנ"ב ס"ק ח]

חולץ של נכח¹⁷, קשהו קבוצה של ימין¹⁸.

(17) והחולץ מנעליו על מנת לנעול מיד מנעלים אחרים כתב העבדות היום (שערי ציון אות א) שטוב יותר לחלוץ קודם של ימין וינעילה מיד במנעל החדש כיון שאם יחלוץ של שמאל תחילה יצטרך להמתין ברגל מוגלה עד שיגמור לחלוץ ולנעול בימין אמנם אם אין רגלו מוגלה בינתיים יחלוץ של שמאל תחילה, וכעין זה כתב בנחלת אליהו (דושניצר, חידושי דינים אות א) שמותר לחלוץ של ימין תחילה מיד להנעילה במנעל חדש כיון שבכך אין בזיון לימין משום שגמר להנעילה קודם שהתחיל לעסוק בשמאל, והמקור חיים (ס"ד ד"ה החולץ) כתב שתחילה יחלוץ את שתי נעליו ואז ינעל קודם של ימין ואחרית של שמאל כיון שכתוב 'תפשט ולבש' ומשמע שאין לערב את הלבשה עם הפשיטה ועוד שעל ידי כך ניכר במעשיו שנעילת הימין קודמת.

(18) ועל כן באופן שהחליצה הינה לכבוד ולמצוה, כגון שחולץ בערב שבת מנעליו כדי לצובען או להחליפין באחרים לכבוד שבת, דעת הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה בין המצרים פט"ו ס"ד) שחולץ ימין תחילה שזהו כבודה של ימין, אמנם כשחולץ בערב יום הכיפורים או בערב תשעה באב, אף על פי שחולץ לשם מצוה יחלוץ של שמאל תחילה, משום שחליצה זו היא משום עינוי או אבילות וצער, ואין בכך משום כבודה של ימין, ולגבי חליצת מנעלי הכתנים קודם נשיאת כפים, כתב בלוח ארץ ישראל (ראש השנה) שיש לחלוץ של ימין תחילה, אכן שם (יום כיפור) כתב שגם בערב יום כיפור יש לחלוץ ימין תחילה, וכן הורה הגר"ח קניבסקי (דעת נוטה עמ' סד) שהבהנים החולצים נעליהם קודם נשיאת כפים יחלצו של ימין תחילה.

[ביה"ל ד"ה לא ילבש]

ובספר ארצות-הנחיים מסיק לאסור, עין שם¹⁹.

(19) ולגבי הישן ערום ככילה והוציא את ראשו מחוצה לה וגם חצץ בין ליברו לעורה, כתב במשנ"ב לקמן (ס"י עד ס"ק ד) שאם אין הכילה גבוהה עשרה טפחים היא נחשבת ככיסוי כמו בגד, ויכול לקרוא קריאת שמע.

(10) ומי שאינו קורא את הכתב בפיו, אלא רק בדרך הסתכלות בעלמא, דין הגר"ח קניבסקי (ספר זכרון ח"ב אות כו) אם יש לחוש שמשכת תלמודו, ומסיק שיש להחמיר בזה, וכן הוא בשו"ת בצל החכמה (ת"ה ס"י כ).

וכתב שאינו בולט אלא שוקע, כתב הגר"ח קניבסקי (שם) בשם ספר נגיד ומצוה, שאינו גורם לשכחה, וכתב שאינו בולט ואינו שוקע, דין הגר"ח קניבסקי (שם) אם יש להחמיר בו.

(11) וכן המנגב ידיו בחלוקה, הביא לקמן (ס"י קנח ס"ק מוה) את דברי המג"א שכתב שגם דבר זה קשה לשכחה, והסתפק הפמ"ג (שם אי"א ס"ק יז) אם דין זה נאמר רק בחלוקה או גם בשאר בגדיו, והביא הגר"ח קניבסקי (ספר זכרון שם אות לד) מספר נפש חיה שהוסיף להסתפק אם דין זה הוא רק במנגב ידיו לאחר נטילה, או גם בסתם מנגב ידיים רטובות, והגר"ש אלישיב הורה (קונטרס חובל ומזיק סס"ה) שדין זה הוא דוקא במנגב ידיו לאחר נטילת ידיים לאכילה, אבל בנטילה אחרת או שלא בחלוקה יש להקל.

[משנ"ב ס"ק ז]

טוב לשישים שני צדי הפלגוש כדי ימינו וילבש הימין ואטר-קף השמאל²⁰.

(12) וכשאיטר יד לובש בגד, כתב הגר"ח קניבסקי (קונטרס איש איטר אות ב) שישים את שני צדי המלבוש ביד ימין של כל אדם, וגם יתחיל ללבוש צד ימין של כל אדם.

[משנ"ב שם]

ואסור לו לשימצא בקבדו קתם או שמגננית וכיצא בקתם²¹.

(13) ואיסור זה, הובא בשם החזקן איש שצידד (דינים והנהגות ח"ב פי"ט אות ה) שהוא דוקא בלח.

[משנ"ב ס"ק ו]

הלענין קשינה מציון שהתורה נתנה תשיבות אל השמאל²².

(14) ובנעלים בלא שרוכים אלא שמהדקים אותם על ידי רוכסן או סקוטש, הורה הגר"ח קניבסקי (דעת נוטה עמ' סו) שההידוק נחשב כמו קשינה, ולכן צריך להקדים לסגור את של שמאל.

[משנ"ב שם]

שקושר עליו תפלה של יד²³.

(15) ועל כן אשה שאינה מחויבת להניח תפילין ואף מוחרים בידה שלא תניח, דעת הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"ב ס"ב) שתנעל ותקשור את של ימין תחילה.

הלכות נטילת ידים שחרית סימן ד

המשך מעמוד 18

הגר"ח קניבסקי (דעת נוטה עמ' קכד) לענין חיוב נטילת ידים בברכה [לדעת הראשון] שהוא כשישן חצי שעה בלילה.

ולענין שינת קבע ביום שנחלקו הפוסקים בשו"ע לקמן (ס"י מז ס"יא) אם צריך לברך אחריה ברכות התורה, דעת האר"ת (לוח ארץ ישראל היר"ר) ששיעור השינה הוא שתין נשמים, והגר"ש אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"ו ס"א) הורה לגבי שינת קבע בלילה, שאם ישן חצי שעה מברך אחריה ברכות התורה.

ודעת הגר"ח שיינברג (חידושי בתרא ס"י קעח ס"ק מח), שלשינת קבע אין שיעור בזמן כמה ישן אלא תלוי הדבר בכונתו, שאם מתחילה היתה כונתו לישון שינת עראי בלבד, או אפילו אם ישן על מיטתו הרי זו שינת עראי, ואם כונתו לישון שינת קבע, אפילו אם לבסוף התעורר

ולענין ברכת על נטילת ידים לאחר השינה, כתב במשנ"ב להלן (ס"ק לד) שאפילו בלילה אם ישן פחות משתין נשמים לא יברך, ובביה"ל (סט"י ד"ה רדח) הביא מחלוקת כמה הוא שיעור שתין נשמים שיש אומרים שהוא שלש שעות ויש אומרים שהוא יותר מחצי שעה ויש אומרים שהוא מעט יותר משלש דקות, וכן לגבי ברכות אלקי נשמה והמעביר שינה, כתב לקמן (ס"י מז ס"ק כד) שאם ישן בלילה שתין נשמים לכל הדעות צריך לברך אותן, והקצושי"ע (ס"י ב ס"ח) כתב לענין נטילת ידים לאחר שינה, שאם ישן ביום שתין נשמים שהוא חצי שעה יטול ידיו, וכן כתב הקצות השלחן (ס"ב בדה"ש ס"ק א) שכיון שספק ברכות להקל יש לנהוג כפי הדעה המומצעת שהוא חצי שעה, וכן כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פ"א תשובה ז) לגבי שינת הלילה, וכן דעת

מילואים הלכות נטילת ידים שחרית סימן ד המשך מעמוד קודם

יטלם קודם התפילה. והוסיף הגרי"ח קניבסקי (דעת נוטה שם) שהמנהג להקל שלא ליטלם מיד הוא גם כשאינו עוסק בלימוד, משום שחוב נטילה זו הוא רק מספק.

וללכת ארבע אמות, או ליגע בנקביו קודם נטילה זו, כתב הא"א (בוטשאטש, סי"א) שמותר. וכן הורה הגרש"י אויערבך (הליכות שלמה שם). מאידך, דעת הגרי"ח קניבסקי (אשי ישראל תשובות בסוף הספר מהדור"ב אות ו) שטוב להיזהר מלנגח בנקביו קודם נטילה זו.

[ביה"ד דה כל הלילה]

נראה לי דלקרש"א צריך עוד הפעם בבקר לטל ידיו לקפלה ובכנף, ולא שיהיה דבר נעשה ברה"ק ונעשה ברה"ק בלילה (ה"ק).

(39) משמעות דבריו שנטילת ידים קודם עמוד השחר אינה מועילה לדעת הרשב"א, ובמשנ"ב להלן (סי"ב לב) כתב שאם קם ונטל את ידיו וחזר לישון קודם עמוד השחר, אינו נטילת עמוד השחר לרעת הרשב"א, משום שפעם אחת נעשה אדם בריה חדשה ולא פעמים. ואולי יש לחלק בין נטילה קודם חצות ובין נטילה לאחר חצות (הגרש"ב ומהר"ב).

לאחר זמן קצר נחשב הדבר כהיסח הדעת, וכשנרדם על כיסא בדרך כלל היא שינת עראי. והוסיף הגר"ח שיינברג (צהר, אהל ברוך עמ' תג) בהגדרת שינת קבע ועראי, שודאי יש פעמים שמתכוון לישון ונחשב לעראי, ויש שישן אפילו שלא על גבי מיטתו ונחשב כקבע, שאם דעתו לשקוע בשינה גמורה ונמוקה גם אם אינה על מיטתו נחשבת לשינת קבע, ואם רצונו לישון שינה מוגבלת, וכמו מי שכבר ישן בלילה וקם ללמוד אך חזר לישון קצת עד שיאיר היום, כיון שהגביל את עצמו בשינה אפילו שישן על מיטתו נחשב כעראי.

ולגבי הישן כל הלילה שלא בשכיבה, הורה הגרי"ש אלישיב (פניני תפילה עמ' ג), שאם כך הרגלו, וכן הנוסע במוטו שישן בלילה שלא בשכיבה, נחשב לשינת קבע, וצריך לברך ברכות התורה.

[משנ"ב סי"ק טו]

רוצה לומר שלש פעמים מתקנת ספק⁽³⁸⁾.

(38) ולענין זמן הנטילה, כתב השר"ע הרב (סי"ג) שהוא מיד כשיאיר היום. והחזו"א הורה (דעת נוטה דיני עמי קלט) שאין צריך בעלות השחר להפסיק מלימודו כדי ליטול ידיו. וכן הורה הגרש"י אויערבך (הליכות שלמה שבעות פ"ב סי"ד) שאינו צריך להפסיק מלימודו אלא

הלכות נטילת ידים שחרית סימן ד המשך מעמוד 20

ובדו באמצע הסעודה כשידיו מלוכלכות ממאכל עד שירחצן. ומשמע מדבריו שכל אדם אינו צריך להקפיד בזה, אלא רק איסטניס. והוסיף בשע"צ שם (סי"ב לב), שהוא הדין כשרוצה לברך שאר ברכות, ומה שאמרו שסתם ידים כשרות לברכה זהו כשאין מלוכלכות. ודין השונה הלכות (שם סי"א) בשע"צ שם, שהוא הדין למי שאינו איסטניס.

[משנ"ב סי"ק נג]

ובפניו⁽⁶²⁾.

(62) וגדד מקום המכוסה שבראש, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' ב אות א) שהוא כל המכוסה על ידי הכובע [ולא רק המכוסה על ידי הכיפה הקטנה], ומחץ למקום זה [כלומר שאר שערות הראש וחזק] נדון כמקום גלוי, שהרי אין בהם דיבוי וזהמה, ואף אם חיכוך בשרשי השערות. אמנם, אם נתרבתה שם וזהמה גדולה, כיון שלא רחץ כמה ימים ויחזר רע, נדון כנוגע בצואה עצמה וחיוב בנטילה. מאידך, דעת הגרי"ח קניבסקי (נקיות וכבוד בתפלה תשובה לו) שהמחוך בכל מקום בשיער הראש צריך נטילה.

[משנ"ב סי"ק נד]

וכן אם הולך ימין ברגליו, אפ"ש דה"ל בכלל המקומות המגלין⁽⁶³⁾. ומשום כך הנוגע במקומות הרגילים להיות חשופים בגופו של קטן, כתב הגרי"ש אלישיב (קובץ תשובות ח"א סי' יב) שאין צריך ליטול ידיו, ואין הדבר תלוי בגילו של הקטן. וכן דעת הגרש"י אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"ב סט"ז) שאינו צריך ליטול. אמנם לגבי הנוגע בזרועו החשופה של קטן, כתב הגרי"ש אלישיב (שם) שצריך ליטול, וכמו שכתב הביה"ל (ידו וצדו) וכמבואר במה שכתבנו שם.

[ביה"ד דה צריך]

ומה שחדש עוד לענין מקום קפלה שבזרועותיו, צ"ע שם בדבריו, לא הפסקתי ולא משמע מן ברכות יח ע"ב בנשי"י ד"ה ולא למקלה⁽⁶⁴⁾.

(64) וגם זה, כתב המחצית שולחני במנהג אנשי המקום אם מכסים את זרועם או לא. וביאר בדעתו בשו"ת מנחת יצחק (ח"ד סי' קיד), שהנוגע בזרוע מכוסה צריך נטילה אף אם אינה נוגעת בגופו, ועל כך

לאחר שניגב את הידים מעל בשרו, אם נגע במקומות המכוסים צריך ליטול. וכן כתב הא"א (בוטשאטש, שם סי"א) שלא חילקו חכמים בתקנתם, ואפילו הנוגע בגופו כשהוא נקי, חייב בנטילה. מאידך, הכף החיים (סי' ד סי"ק פה) כתב שהנוגע בגופו לאחר שרחצו היטב ולא נשארו בו מלמולי וזעה, אינו צריך ליטול את ידיו.

ולענין בגד שידוע שיש בו זיעה רבה, כתב בביה"ל לקמן (סי' קסד סי"ב ד"ה שיש) שיש להזהר מליגע בו, וכגון בצד התחתון של הכובע שיש שם זיעה רבה מן השיער. וכתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' ב) שהוא הדין שיש להזהר מליגע בחולצה תחת בית השחי.

ואפילו לא נגע בהם רק באצבע אחת, כתב לקמן (סי' תריג סי"ק ו) בשם הדרך החיים שצריך ליטול כל ידו.

[משנ"ב סי"ק מח]

ד"ס מהקפידים⁽⁶⁵⁾, אפ"ש צלוקה [שקורין פייוקע"ס] או ביינקע"ס גם צריך לטל, נטוב להקמיר⁽⁶⁶⁾.

(65) ושיעור הרצאת הדם שמחייב בנטילת ידים, דעת הגרי"ש אלישיב (דמ"ך ח"י פ"ב אות ו) שמתברר שהוא רביעית.

(66) ולענין בדיקת דם הנהוגה בזמננו, כתב הגרש"י אויערבך (נשמת אברהם סי"ק ד), שאין צריך ליטול ידים לאחריה, משום שהקוץ הדם שבימי חוץ היתה לשם רפואה ולא לשם בדיקת הדם, ואין לנו לחודש דבר מדעתנו. וכן דעת הגרי"ש אלישיב (ישא יוסף אור"ח סי' א).

וכן לענין תרומת דם, כתב הגרש"י אויערבך (שולחן שלמה ערכי רפואה ח"ב עמ' נה) שיתכן שגם הוא לא נחשב כעוסק ברפואתו רק כעוסק ברפואת אחרים שהיא מצוה, ולא ידע דבר רע.

ומי"מ לאחר תרומת דם כשאינו יכול ליטול ידיו שם [ולא נגע במקומות המכוסים, וידיו נקיות], דעת הגרי"ש אלישיב (שם) שמותר לברך ברכות הנהנין ולאכול ולשתות, כיון שעושה כן לצורך חייוק הגוף.

[משנ"ב סי"ק מט]

והוא קדין בקפלה שהוא עוסק בתורה⁽⁶⁷⁾.

(67) ולענין איסטניס, כתב לקמן (סי' קפא סי"ב) שאסור לו לברך על יין

